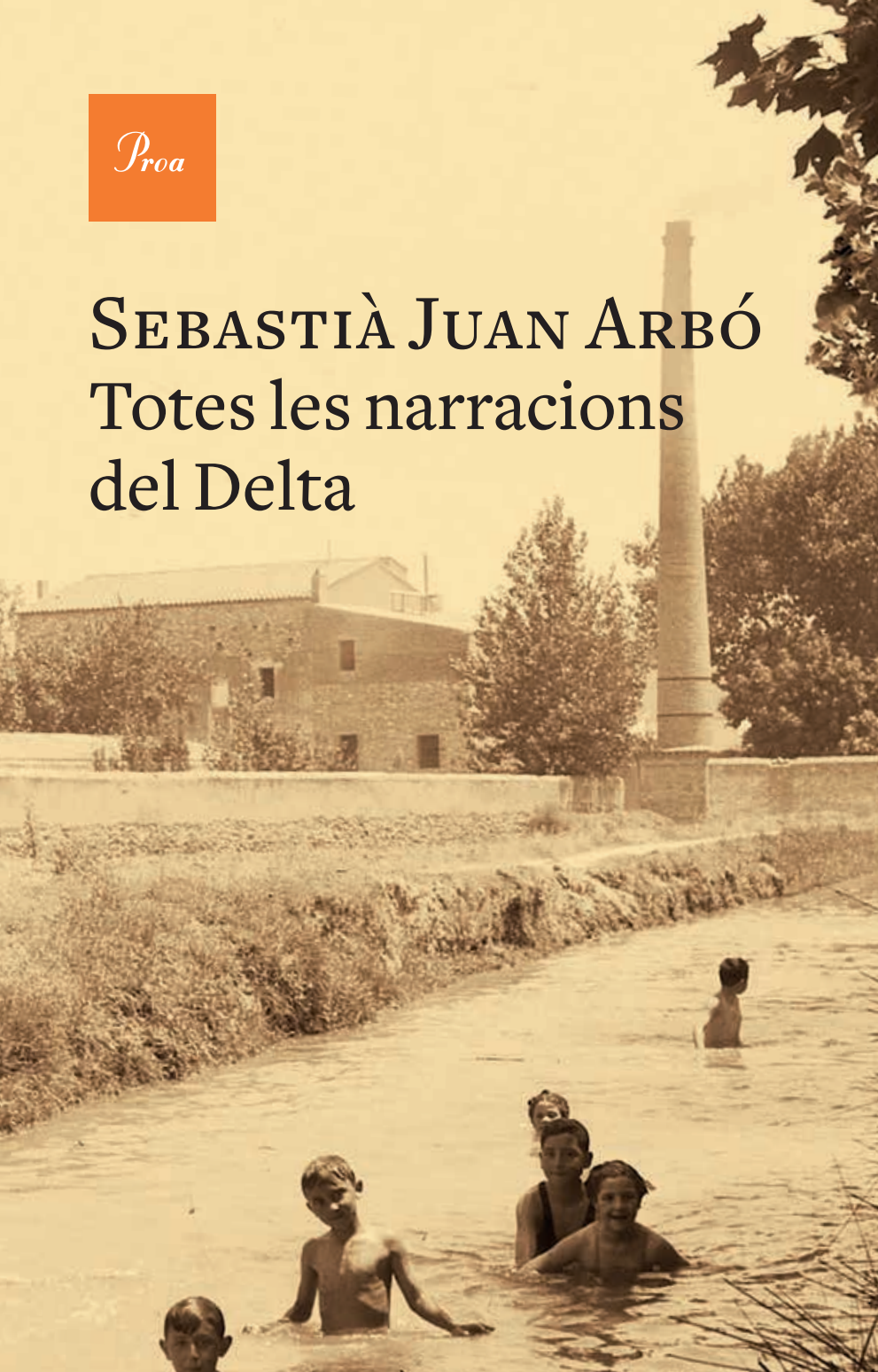

Proa

SEBASTIÀ JUAN ARBÓ

Totes les narracions del Delta

SEBASTIÀ JUAN ARBÓ

TOTES LES NARRACIONS DEL DELTA

A cura de Joan Antoni Forcadell

Proa

Proa
A Tot Vent

Primera edició: juny del 2022

© Hereus de Sebastià Juan Arbó, 2022
© de l'edició: Joan Antoni Forcadell, 2022

Drets exclusius d'aquesta edició:
Raval Edicions, SLU, Proa
Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-7588-953-5
DIPÒSIT LEGAL: B. 7.455-2022
Composició: Realització Planeta

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDIX

NARRACIONS DEL DELTA

<i>Pròleg explicatiu</i>	11
PRIMERA PART	
Mentre es passa el riu	19
La figuera maleïda i el conte del Boni	30
El meu cosí Quico	47
El Valent	69
Canela	81
El Tonto. Un retrat	106
SEGONA PART	
La baralla	119
La Pigada	177
TERCERA PART	
El vell Joan	221
La vetllada a la masia	241
Els cantadors	266

NOVES NARRACIONS DEL DELTA

Linares	281
Felita	299
Segadors i orenetes	311
El vell <i>merendero</i>	328
<i>Nota de l'editor</i>	353

MENTRE ES PASSA EL RIU

El poble era petit, de cases velles i carrers retorts, amb records aquí i allà de la guerra civil i restes de muralles a la part alta.

Tocant al poble passava el riu; passava ample, majestuós, amb les seves aigües verdes, llises, entremig dels salzes, dels àlbers i els canyars, en un paisatge bellíssim d'hortes i arrossars, amb les muntanyes al fons.

El poble quedava a un costat, en una altura, amb els seus carrers retorts, les seves cases velles, i al mig de tot, el campanar.

Per a passar el riu hi havia una barca, amb dos barquers, que s'alternaven; el servei era permanent, i fins i tot a la nit, en ple hivern, cridant d'una de les vores, acudia el barquer. Trigava més o menys, però acudia.

El tio Jaume era, dels dos barquers, el de més edat, el més conegut. Era menut i flac, i estava ja —ho era— molt vell, i encara que s'aguantava fort, vogava a poc a poc, amb un lleu tremolor als braços.

La barca anava avançant així, lentament, més o

menys inclinada, segons el vent o el corrent. El tio Jaume abaixava els remes i els aixecava, amb un ritme lent, i amb aquell tremolor als braços, que s'accentuava de dia en dia, i parlava. Mentre creuava el riu, el tio Jaume no cessava de parlar.

Era pels últims dies de gener; per aquesta data, cada any es produïa al poble un esdeveniment: la marxa dels quintos, als quals havia tocat la sort —la mala sort— en el sorteig anterior. Al tio Jaume li agradava portar els quintos. Era veritat que li tocava fer més d'un viatge, però sempre n'hi havia algun que sabia vogar i li agafava els remes. «Vostè descanse», i era, a més a més, l'ocasió de parlar, baldament fos breu. Això sense comptar el puro, o els dos, o tres, que sempre queien.

Els quintos esperaven ja a sota, a la petita platja, acompanyats d'amics i familiars; reien i parlaven a crits, mentre esperaven la barca, que es veia ja cap al centre del riu, cada cop més apropada.

A la platja, a dalt, havia acudit força gent a veure la marxa dels quintos, a veure'ls per darrera vegada i a acomiadar-se'n. Alguns marxaven a l'Àfrica, i eren els més tristos —a ningú no li agradava la idea d'anar a l'Àfrica—, i eren potser els qui cridaven i els qui reien més, com si tractessin, amb això, d'ofegar la pena certa que sentien.

La vora del riu, amb la plaça a dalt, plena de gent, tenia, malgrat tot, un aire de festa.

La barqueta va anar-se acostant lentament, fins a arribar a la vora. El tio Jaume deixà els remes; desarmà el de la part d'en terra i el diposità sobre el banc, després d'haver fet aixecar els qui l'ocupaven.

—Aixequeu-vos, si no voleu que vos mulle el c...
—Amarrà la barca a l'escàlem, amb una passada, i deixà escórrer la corda, esmorteint la topada; després la fixà a l'embarcador.

Continuava el mal temps; les aigües del riu baixaven tèrboles i agitades; havia cessat la pluja, però l'aire era humit i se sentia el fred; el tio Jaume subjectà la barca amb les mans mentre baixava la gent.

Entraren després els quintos, amics i familiars, que ompliren de seguida la barca. Saludaren el tio Jaume, ja que tots el coneixien, i anaren acomodant-se, fins que ell digué prou.

—Ja n'hi ha prou, que fa mal temps i no és qüestió de jugar.

Amollà la corda, que havia mantingut subjectada; agafà el rem, i apuntalant-lo a la vora, empenyé la barca cap a dins.

Col·locà el rem i es disposava a seure, però un dels quintos, fill de pescadors, va avançar cap a ell.

—Dixe'm vogar a mi, tio Jaume. Vostè descanse, que ja ha vogat prou.

—Ja ho pots ben dir, fillet, que porto les costelles calentes.

—Ara en les filles, i en l'èxit que tenen, se podrà retirar —digué un.

—Elles ja m'ho diuen; però no vull, jo; perquè, què faré? D'ací a la fossa, ja ho hai dit. Mentre estos braços no em fallen..., aquí em tindreu.

Entretant, passà els remes al noi; l'altre els prengué i s'assegué al banc.

—És l'últim dia, tio Jaume; si molt convé, ja no mos veiem més.

—Tonteries. Més que en vaig passar jo! Los moros al costat dels sipaios són uns àngels, són uns corders. Allò sí que eren tragos! I ja ho veieu: encara estic aquí.

El tio Jaume, el barquer, era un home ja d'edat; era un vell, i era menut i escarransit; tenia la boca enfonsada, sense dents; anava sempre amb la pipa de canya a la boca, però la tenia sovint apagada; portava a l'estiu un barret de palla, i a l'hivern un gorro de llana que s'enfonsava quasi fins als ulls; tenia el nas llarg, corbat sobre la boca i els ulls petits, quasi amagats sota les celles espesses. De tant en tant, es treia la pipa de la boca i escopia al riu.

El tio Jaume, malgrat l'edat i la figura esquifida, es mantenia fort; tenia el color sa, la cara torrada, de la vida a l'aire lliure i al sol, però els torns de la nit li havien deixat una bronquitis que el començava a marejar, sobretot a l'hivern. A l'estiu tirava bé, perquè, ja se sap: «A l'estiu, tota cuca viu».

A part d'això, els anys començaven a pesar-li i a doblegar-lo. Vogava amb un ritme lent, amb un lleu tremolor en els braços, i mentre vogava, no deixava d'enraonar.

Ocorria molt sovint, com ara, que li agafessin els remes. Ell ho agraiïa; s'asseia al costat del rem, calava foc a la pipa, quasi sempre apagada, i començava a parlar. El vèieu gaudir d'aquell descans. Li anava bé. «Que bona que és la vida». «Tonteries». «Més que en vaig passar jo! Tot se passa! Després un troba que no n'hi havia per a tant».

El tio Jaume, era cert, n'havia passades moltes, de verdes i de madures, i sobretot, de verdes, que era el destí d'ell. El tio Jaume havia estat a Cuba els anys darrers de la colònia.

—Manets meus! Allò sí que eren tragos! Havies d'anar, primer, a l'altra banda de món; sempre aigua i aigua, dies i dies, i en barcos tronats; quan bufava el vent, tremolaves. No m'hauria pensat mai que fos tan ampla la mar; dies i dies sense vore terra, i després d'això, les faves; a passar fam i fred, a patir misèries, i en lo perill que et fotessen un tiro a la closca, així que badesses, i sense badar... No era estrany, no, que quan deien lo nom de Cuba tots mos c... —en perdó— als calçons. Era tant l'espant, que, mirat ara, quasi fa riure. Un se'n recordava de la cançó, ja la sabeu:

*Li ha tocat a Cuba,
i no l'han volgut,
perquè feia cara
de matxo pelut.*

»I un pensava en la sort que hauria estat tenir aquella cara.

»La temor que hi havia no es pot dir; diré només que hi va haver qui va matar-se, per temor d'anar allà. Mingo de Reixa va tallar-se el dit en una destral, este —ensenyava l'índex—, el de disparar. Va dir que havia sigut sense voler. Mentida. Va fer-ho a posta per lliurar-se, i el lladre es va lliurar. Va perdre un dit, però va salvar la pell, que val més, i que molts se la van dixer allà. Jo no vaig tindre sort. Mireu! —Ensenyà les genives sense dents separant-se els llavis amb el dit—. Totes me les vaig arrancar. Quan vaig saber que m'havia tocat a Cuba, me vaig c... als calçons —en perdó—; me van venir tots los mals. Un dia van dir-me d'un que havia perdut les dents i que, per les dents, s'havia salvat d'anar al servei. Vaig pensar si em tallaria el dit o m'arrancaria les dents, i vaig decidir-me per les dents. Me'n vaig anar a cal Manuel, lo barber; ja és mort, lo pobre! Quantes vegades ho vam recordar, i ell riu que riu! Vaig anar allí de nit, vaig cridar-lo i li vaig explicar el cas. «Manuel», li vaig dir, «m'ha tocat a Cuba, ja ho saps, i no hi vull anar». I ell: «És trist, Jaume, però, què vols que hi face jo?». «De tu depèn que hi vaigue o que em quede». I ell, en uns ulls de pam: «De mi?». «Sí, de tu. M'han dit que els que no tenen dents se salven d'anar a Cuba, els donen inútils. Hai vingut perquè m'arranques les dents». Manuel va esverar-se. Diràs que el veig; va mirar-me espantat. «Vols dir, Jaume? Això és un disbarat». «Res», vaig fer

jo, «ja està dit». «Bueno, assenta't aquí», va respondre ell, ja resignat. «Va per tu el pollastre», devia dir-se. Vaig assentar-me; ell va rentar-se; va preparar les esternalles, i som-hi, Peret! Vaig vore totes les estrelles del cel, i més de les que hi ha, i els focs de l'infern, però vaig aguantar; si m'apretava molt, pensava en Cuba, i em passava tot. De tant en tant, ell descansava, s'eixugava la suor, i tornem-hi, que no ha sigut res... A vegades plaguejava: «Vols dir, Jaume, que...?». «Res! Arranca!», li deia jo. «No t'atures!». Va arrancar-me les dents, una després de l'altra —mira que en tenim!—; després de les dents, va arrancar-me els queixals, que els tenia com un llop, i em va semblar que m'arrancava les tripes, que em sostovava el cervell, i que me n'anava a can Pistras, però vaig aguantar. «Arranca!», li deia, hasta que va acabar; se va eixugar la suor i es va deixar caure en una cadira, rebenat. Jo després anava tonto i tenia el cap com un nano, i no m'hi veia. Per poc me foto de grapes.

»Vaig estar al llit quatre dies, que em pensava que no me n'aixecava; ja em despedia de la família; però em vaig alçar i em vaig vore lliure de Cuba i satisfet. Sí, sí, ja et fotran! No va servir-me de res. Si no hi anava jo, havia d'anar-hi el darrer que es lliurava, el que estava en porta. Este tampoc tenia ganes d'anar-hi. Li passava com a mi. Jo no hi havia pensat, en això. Aquell va ensumar la cosa; als pobles tot se sap, ja ho sabeu. Va denunciar-me; va posar-se tot en clar, i adeu, mussol!, s'ha acabat l'alegria. Ni una en tinc. —I es

treia la pipa, i mostrava les genives, separant-se els llavis amb el dit—. Ni una.

El tio Jaume era casat; la dona era de fora, una dona una mica rara, pintoresca i descarada, que havia tret no se sabia d'on, i que havia fet parlar molt. La casa del tio Jaume era una mica, com deien, *la casa de tócame, Roque*. El tio Jaume semblava, però, enamorat de la seva dona, i en aquell ambient se sentia encantat, perquè tenia una ànima angèlica i li semblava que aquell casament havia estat per a ell una sort.

Del matrimoni havien nascut dues filles i un noi. El noi havia sortit assossegat, seriós i treballador, com el pare; com el pare, era pescador; s'havia casat i vivia amb la dona en un poblet de la part baixa, ocupat en les seves feines. Les filles, en canvi, eren una altra cosa...

Les noies del tio Jaume vivien totes dues a Barcelona, on tenien uns parents de la mare. Les noies s'havien dedicat al ball; eren, deia el seu pare, artistes; això no obstant, allí al poble es murmurava força de l'art de les noies, i quasi ni es murmurava. «Quin ball és», li deien, «tio Jaume, lo que ballen les noies?». «No te ho sé dir, això, fill, però són artistes, això sí», perquè era d'una simplicitat tan gran que no copsava mai la intenció. A més a més, aquelles filles eren el seu amor, la il·lusió de la seva vida, i un motiu d'orgull per al pobre pescador. Si hagués alimentat davant d'elles el més petit dubte, el tio Jaume hauria mort de pena de seguida; la cosa hauria estat per a ell un daltabaix.

Sempre hi havia un que li feia una broma, li feia una pregunta impertinent; hi havia, en efecte, algú del poble que en un viatge a Barcelona les havia trobades, i no precisament al Liceu.

—Tio Jaume, com van les artistes?

El tio Jaume no penetrava mai la intenció; estimava les noies, se sentia orgullós d'aquelles filles, i era, com hem dit, d'una gran simplicitat. Ell contestava amb tota naturalitat. La petita, segons ell, la Roser, ara havia d'entrar al «trato», perquè havia tret molta «gràcia».

—Li ve de natural, sabeu? Ja de menudeta, ballava com una baralluga, i cantava que et queia la bava. Quina gràcia tenia! I sempre tan alegre. La gran és més sèria; tira al ieio, ella, i no és tan graciosa, però també és artista, i ara la volen contractar per anar a Madrid.

Se'n reien per sota el nas, del pobre pescador; li feien preguntes, però ell contestava alegre, satisfet, envanit d'aquelles filles. I eren tan bones! Eren unes veritables senyores; però no s'averkonyien d'ell, i el tio Jaume, quan venien al poble, anava al costat d'elles satisfet, envanit.

Per les festes, en efecte, elles havien vingut alguns anys al poble, i passaven uns quants dies amb els pares. Llavors les veien al balcó de la casa, en el carrer pobre on habitava el vell pescador; desentonaven, en veritat, amb els seus vestits de colors vius, amb les seves pintures, la seva quincalleria barata, però el tio Jaume se sentia emocionat; eren dies, per ell, d'alegria;

no es podia avenir que aquelles dues «senyores» fossin les filles d'ell, les filles d'un pobre barquer, i que anessin amb ell pels carrers, que no s'avergomeryessin del seu pare.

—Coses de la vida, ja ho veieu! Un ha estat tota la vida amarrat al banc, voga que voga, i li surten dos filles... No venen mai que no em porten alguna cosa... Veieu? Esta petaca me la va portar la Flora, la gran; la menuda, pel dia del meu sant, va enviar-me este rellotge. Tinc una pipa que em va regalar la menuda... Bueno, una pipa de primera... Però passa que m'hai avesat en la meua canya, i em va millor; hi trobo més gust.

—Se veu que dona, això de l'art, no, tio Jaume?

—I encara me donarien més; soc jo el que no vull, i els hi dic sempre: «Guardeu-vos-ho per a vatos; jo no vull res; no necessito res»; però no hi ha manera. La gran no para que dixé la barca...

—I no li ha dit a quin treatro treballa la menuda, tio Jaume?

—No, no me'n preocupo, d'això, fill meu. De treatros, no hi entenc. La qüestió és que estiguen bé i que siguen honrades.

—Sobretot això, tio Jaume.

—Sí, tu ho has dit: sobretot això, perquè si no hi ha honra, res val res.

Alguns s'aguantaven el riure; altres el compadien; pensaven: «Pobre tio Jaume!». Però ell no s'adonava de res; no penetrava les malícies, i era feliç. Era feliç

pensant en aquelles filles tan «sinyores», que eren artistes —les coses que passaven pel món!— i que, malgrat tot, no s'oblidaven del seu pare, que era un pobre barquer.

Així, rient-se els uns pels seus dintres, els altres compadint-se d'ell, i ell parlant de les seves filles, arribaren a l'altre costat.

Els quintos li deien adeu.

—Dasta la tornada, tio Jaume.

I ell contestava corregint:

—Hasta la tornada —perquè tenia dues filles «artistes», i havia de parlar bé—. Això no és res; no vos n'adonareu que ja vos trobareu aquí. No és com lo de Cuba. Allò sí que eren tragos!

I el vell barquer desenrotllava la corda; agafava els remes, mentre vogava amb lentitud, amb els braços tremolosos, d'una banda a l'altra del riu, explicava una nova història, per a tornar sempre a les seves filles. «Què voleu? És la vida. Un és un pobre barquer, i Déu li dona dos filles...».